

FACULTY OF ECONOMICS

THAMMASAT UNIVERSITY

FACULTY OF ECONOMICS, THAMMASAT UNIVERSITY

เศรษฐศาสตร์ ตลาดวิชา

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

มกราคม 2015

เศรษฐกิจจีนกับเศรษฐศาสตร์เชิงโครงสร้าง
แนวใหม่

ดร.ชญานี ชวะโนทย์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อกลางปีที่แล้ว ผู้เขียนได้มีโอกาสไปร่วมงานสัมมนาภาคฤดูร้อนเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์และการพัฒนาเชิงโครงสร้างแนวใหม่ (New Structural Economics and Development) ซึ่งจัดเป็นครั้งแรกโดยมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ประเทศจีน งานสัมมนานี้มีเป้าหมายหลักเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้(ในเชิงวิชาการ/งานวิจัย)เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยใช้ประสบการณ์ของประเทศจีนที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้พัฒนากับประเทศในแอฟริกา เรียกได้ว่า นักวิชาการจีนค่อนข้างมั่นใจทีเดียวว่า แนวทางของจีนนั้น สามารถนำไปเป็นบทเรียนให้กับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆได้

แล้วเราเรียนรู้อะไรจากนี้ได้บ้าง? ประเทศไทยได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศ Asia miracle มีการเจริญเติบโตในระดับที่สูงเมื่อเทียบกับสามสิบกว่าปีที่แล้ว ปัจจุบันไทยยังคงเป็นประเทศในกลุ่มรายได้ระดับกลางขั้นสูง (Upper-middle-income economies) ขณะที่จีนเมื่อสามสิบปีที่แล้วยังคงเป็นประเทศในกลุ่มรายได้ต่ำ แต่ปัจจุบันจีนสามารถพัฒนามาจนเป็นประเทศในกลุ่มรายได้ระดับกลางขั้นสูง เป้าหมายของจีนหวังว่า จะต้องพัฒนาให้เป็นประเทศในกลุ่มรายได้สูง (High-income economies) ให้ได้ในที่สุด

การที่ประเทศเพียงไม่กี่ประเทศที่สุดท้ายสามารถพัฒนาจนกลายเป็นประเทศประเทศที่มีรายได้สูง ในขณะที่อีกหลายสิบประเทศ แม้จะมีแนวโน้มที่จะเติบโตไปเป็นประเทศที่มีรายได้สูง แต่ก็ยังติดอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ระดับปานกลาง อย่างที่ใครหลายคนเรียกว่า Middle-income trap แสดงว่า กลยุทธ์การพัฒนาที่ผ่านมา (ทั้งยุคแรกที่เน้น Import substitution ปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศซึ่งอาจไม่ได้มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และยุคฉันทามติของจีนที่เน้นเฉพาะ Privatization และ Marketization) มิได้ทำให้ทุกประเทศพัฒนาไปถึงฝั่ง จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาใหม่ขึ้นมา โดยนักเศรษฐศาสตร์จีนชื่อดัง Professor Justin Lin (อดีต Chief Economist และ Senior Vice President ของธนาคารโลกในช่วงปี 2008-2012) เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันแนวคิดดังกล่าว Professor Lin มองว่า กับดักรายได้ต่ำหรือกับดักรายได้ปานกลางเป็นผลมาจากการที่ประเทศไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่เป็นพลวัตได้ เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานทรัพยากรการผลิตที่สนับสนุนให้ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั้นเริ่มสูญหายไป เช่น ต้นทุนแรงงานสูงขึ้น ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมูลค่าเพิ่มต่ำได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องยกระดับการผลิตไปสู่สินค้าอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

แนวคิดหลักของ New Structural Economics ก็คือ จะเน้นทั้งตลาดแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทของรัฐในการเป็นผู้สนับสนุนอย่างถูกที่ถูกเวลา โดยประเทศจะต้องค้นหาอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็น Latent comparative advantage ซึ่งก็คือ อุตสาหกรรมที่ประเทศนั้นมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำที่สุดในโลก แต่อาจยัง

มีต้นทุนทางธุรกรรม (Transaction cost) ที่สูงเกินไป ซึ่งหากรัฐเข้ามาช่วยขจัดอุปสรรคข้อจำกัด และปัจจัยที่เป็นผลกระทบภายนอก (Externalities) รวมไปถึงการช่วยในเรื่องความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าว โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจก็จะช่วยให้ในที่สุดอุตสาหกรรมนี้อยู่รอดและเติบโตได้ นอกจากนี้ รัฐควรจับตาดูด้วยว่ามีธุรกิจเอกชนใดที่เติบโตขึ้นมาใหม่ด้วยตัวเองและมีแนวโน้มจะพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ขึ้นได้ รัฐก็อาจชดเชยและสนับสนุนกลุ่มผู้บุกเบิก เช่น ให้แรงจูงใจทางภาษีแต่ในเวลาจำกัด ให้เครดิตในการลงทุน สำหรับประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่ดีพอ ทั้งยังมีสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ไม่น่าสนใจ การสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ (หรือ Industrial parks) อาจใช้เป็นส่วนดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) เรียนรู้เทคโนโลยีจาก FDI และส่งเสริมการสร้างคลัสเตอร์อุตสาหกรรม

อย่างไรก็ดี การพัฒนาภาคเกษตรก็ยังคงสำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ส่วนหนึ่งเพื่อลดความยากจนในชนบท อีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างทุนและตลาด(ปัจจัย)ให้กับสินค้าอุตสาหกรรม ข้อดีหนึ่งของเงินในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา ก็คือ เริ่มมาจากการปฏิรูปในภาคเกษตร จากระบบคอมมูนที่ส่งผลผลิตทุกอย่างให้แก่รัฐมาเป็นระบบการรับผิดชอบในครัวเรือน ซึ่งเริ่มจากกลุ่มชาวนาในหมู่บ้านในมณฑลอันฮุยลุกขึ้นมาตกลงกับรัฐในท้องถิ่นว่าจะแบ่งที่ดินทำกิน และแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนหลังจากคืนบางส่วนให้แก่รัฐ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการผลิต เพราะเกษตรกรสามารถนำผลผลิตไปขายต่อในตลาดได้ ทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นมาก และเมื่อรัฐเห็นผลสำเร็จของระบบครัวเรือนนี้ จึงได้มีการนำไปใช้ในมณฑลต่างๆ จนแพร่หลายไปทั่วประเทศ ตรงนี้คงต้องให้เครดิตกับรัฐบาลจีน ว่ายอมรับความคิดริเริ่มจากหมู่บ้านเล็กๆ มีการทดลอง และขยายผลจนกลายเป็นนโยบายของประเทศ นอกจากนี้ การยกเลิกระบบคอมมูน ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งออกมาประกอบกิจการนอกภาคเกษตร เกิดเป็นธุรกิจส่วนตัวตามหมู่บ้านและชุมชนจำนวนมาก ชาวบ้านมีรายได้และเก็บออมเพิ่มขึ้น เป็นการขยายฐานเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการต่อไป

เรียกได้ว่า จากแนวคิด New Structural Economics ข้างต้น เศรษฐกิจจีนค่อนข้างจะเดินตามแนวทางดังกล่าว เราจะเห็นเงินเน้นการพัฒนาเมืองให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในภูมิภาคต่างๆ สอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานในภูมิภาคนั้นๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการทำคลัสเตอร์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ อย่างไรก็ตาม ปัญหาค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นของจีน โดยเฉพาะในมณฑลแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของจีนด้านค่าจ้างแรงงานลดลงไปมาก รัฐบาลจึงเริ่มปรับตัวด้วยการขยายตัวเขตเศรษฐกิจพิเศษ/เมืองเศรษฐกิจไปยังมณฑลทางตะวันตกมากขึ้น และขยายการลงทุนไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะเอเชีย และแอฟริกา โดยบทบาทของเงินในแอฟริกาที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก จากเงินที่ไปลงทุนในแอฟริกาเพียง 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2005

กลับเพิ่มขึ้นเป็นเกือบ 2.2 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐในปี 2012 ด้วยค่าจ้างที่แพงขึ้น จีนเองก็กำลังผลักดันตัวเองในการปรับแนวทางการผลิตของประเทศไปเป็นการผลิตที่เน้นปัจจัยทุนและเทคโนโลยีมากขึ้นด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี จีนยังคงเผชิญปัญหาหลายอย่างอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลภาวะ รวมไปถึงความเหลื่อมล้ำของรายได้ประชาชน จริงๆ แล้ว อาจจะไม่มียุทธศาสตร์ในโมเดลการพัฒนาประเทศชาติเดียว ขึ้นอยู่กับบริบทประเทศ และสังคมเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เราคงต้องมาจับตาดูกันต่อไปว่า ในที่สุดแล้ว จีนจะผลักดันพัฒนาประเทศให้ก้าวข้ามไปเป็นประเทศรายได้สูงอย่างที่ตั้งเป้าไว้ได้หรือไม่